अङ्गाङ्गिभावो यथा—

'आकृष्टिवेगविगलद्भुजगेन्द्रभोग-
निर्मोकपट्टपरिवेष्टनयाम्बुराशेः ।
मन्थव्यथाव्युपशमार्थमिवाशु यस्य
मन्दाकिनी चिरमवेष्टत पादमूले ॥'

अत्र निर्मोकपट्टापह्नवेन मन्दाकिन्या आरोप इत्यपह्नुतिः । सा च मन्दाकिन्या वस्तुवृत्तेन यत्पादमूलवेष्टनं तच्चरणमूलवेष्टनमिति श्लेषमुत्थापयतीति तस्याङ्गम् । श्लेषश्च पादमूलवेष्टनमेव चरणमूलवेष्टनमित्यतिशयोक्तेरङ्गम् । अतिशयोक्तिश्च मन्थव्यथाव्युपशमार्थमिवेत्युत्प्रेक्षाया अङ्गम् । उत्प्रेक्षा चाम्बुराशिमन्दाकिन्योर्नायकनायिकाव्यवहारं गमयतीति समासोक्तेरङ्गम् ।

न्पादे पदे वा स्थितौ ॥ **आकृष्टीति** । समुद्रमन्थनसमये देवादीनामाकर्षणवेगेन विगलन् यो भुजगेन्द्रभोगस्य वासुकिदेहस्य निर्मोकपट्टस्त्यक्तचर्मपट्टः तद्वेष्टनया । तद्वेष्टनच्छलेनेत्यर्थः । पादमूले एकदेशे । पक्षे—चरणसमीपे । अवेष्टत अवहत्[1] । पक्षे—संनाहक्रिययात्यतिष्ठत् ॥ अङ्गाङ्गिभावमुपपादयति—**अत्रेति** । **सा च** अपह्नुतिश्च । **वस्तुवृत्तेन** वस्तुगत्या । 'नायकनायिका' इति पाठे नायकेन सहिता नायिका-

---

प्रत्यक्षम्
अनुमानम्
उपमानम्
शब्दः
अर्थापत्तिः
अनुपलब्धिः
संभवः
ऐतिह्यम्
} इमेऽष्टौ प्रमाणालंकाराः (छा. ६२० पृ.) ॥

(७६) **संसृष्टिः** । उदा०—'देवः पाया–' ॥

(७७) **संकरः** । एष त्रिविधः । तत्र अङ्गाङ्गिभावः–'आकृष्टिवेग–' । संदेहसंकरः–'इदमाभाति–' । एकाश्रयानुप्रवेशः–'कटाक्षेणा–' ॥

'इयद्भिरेवालंकारैरलंकारः सुमेधसाम् ।
अङ्गोपमर्दफलकैरसारैर्बहुभिः किमु ॥

---

1. 'अहरत्' इति मुद्रितपुस्तके.